

En introduktion till **CERN**

Lennart Jirden

CERN EP Department

Genève

Europeiskt Lab för Partikelfysik

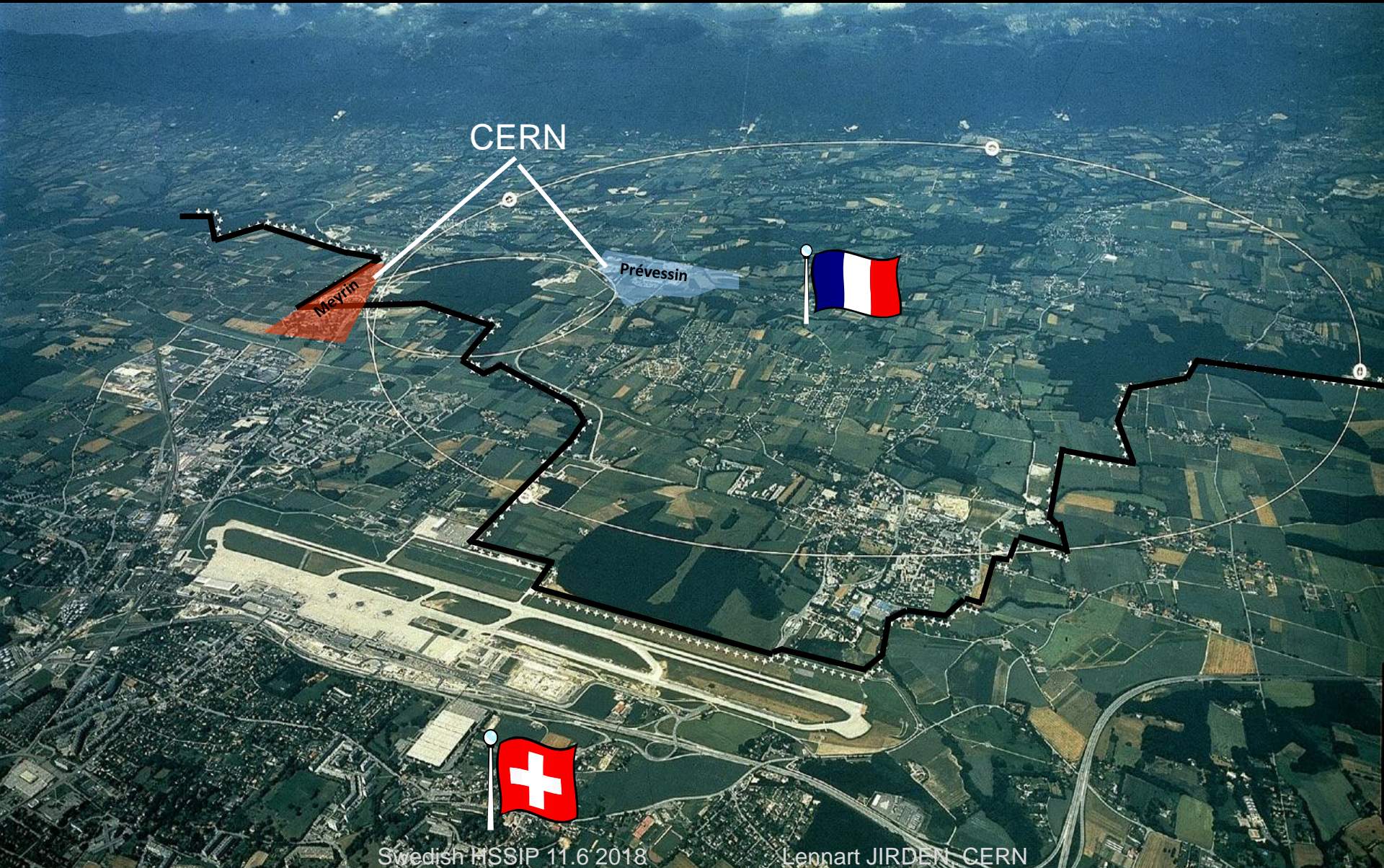

- 22 europeiska medlemsländer
- Idag världsomfattande – 72 användarländer
- Inget militärt arbete, alla resultat är offentliga
- 2300 anställda, 1200 fellows & studenter, 12,000 användare
- Årlig Budget 10 miljarder SKr

i utkanten av Genève...

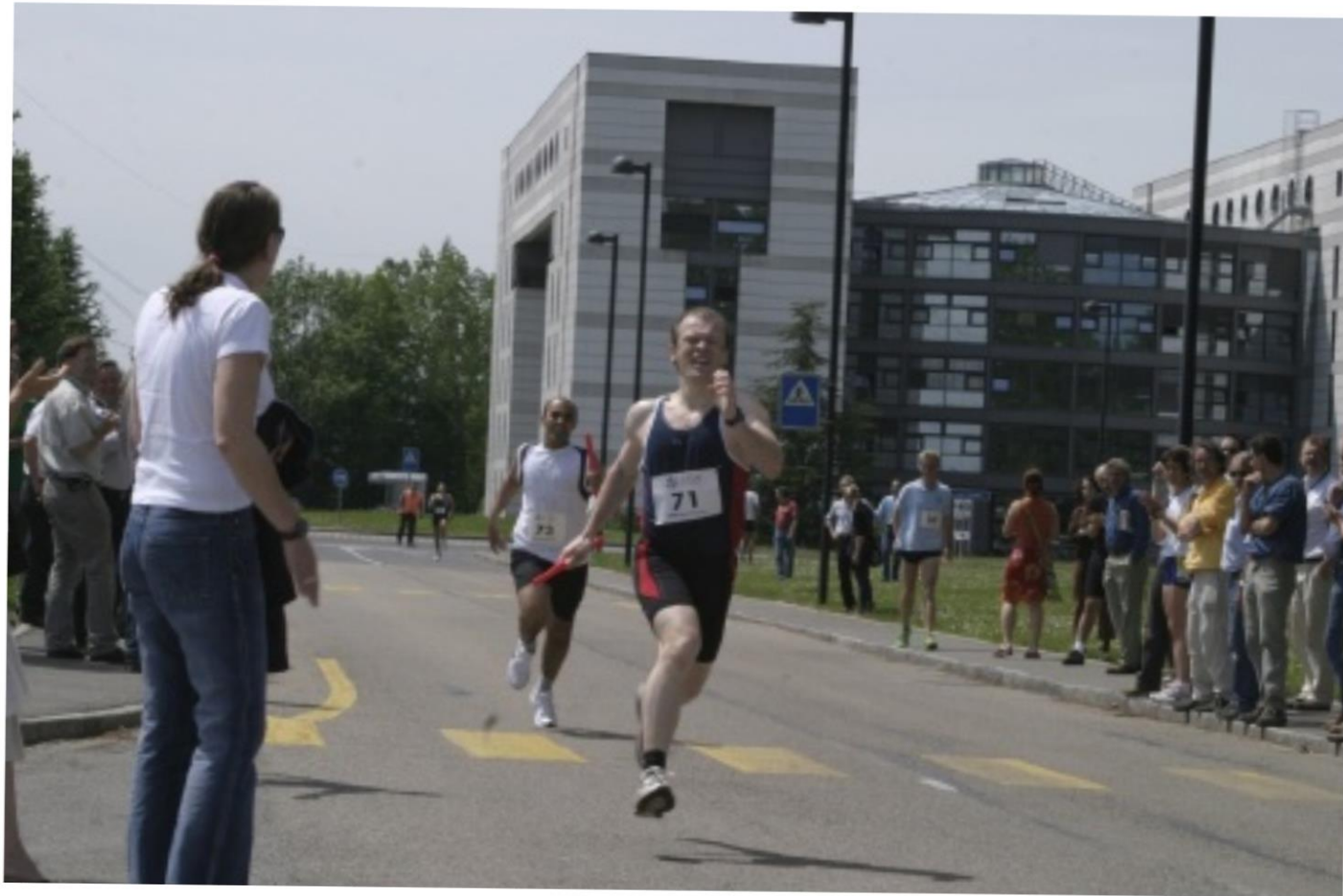

Som en liten stad...

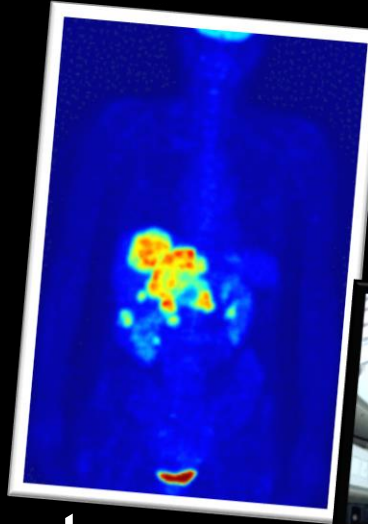

CERN's målsättning

- Grundforskning
- Utbildning
- Teknologikutveckling
- Internationellt samarbete

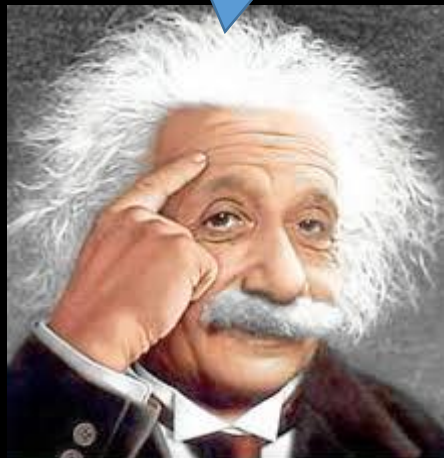

Grundforskning

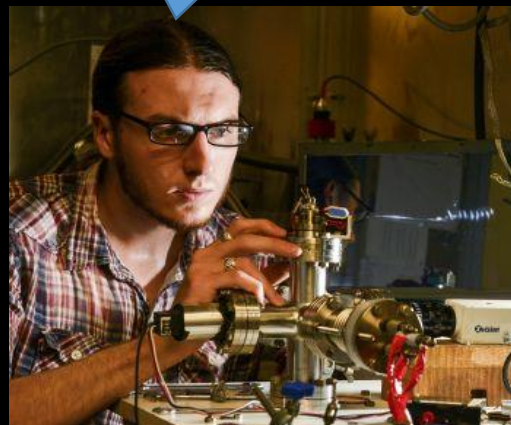
Det börjar med en Teori...
...som prövas av Experiment..

Min teori är...

Teoretiker

Kan det stämma?

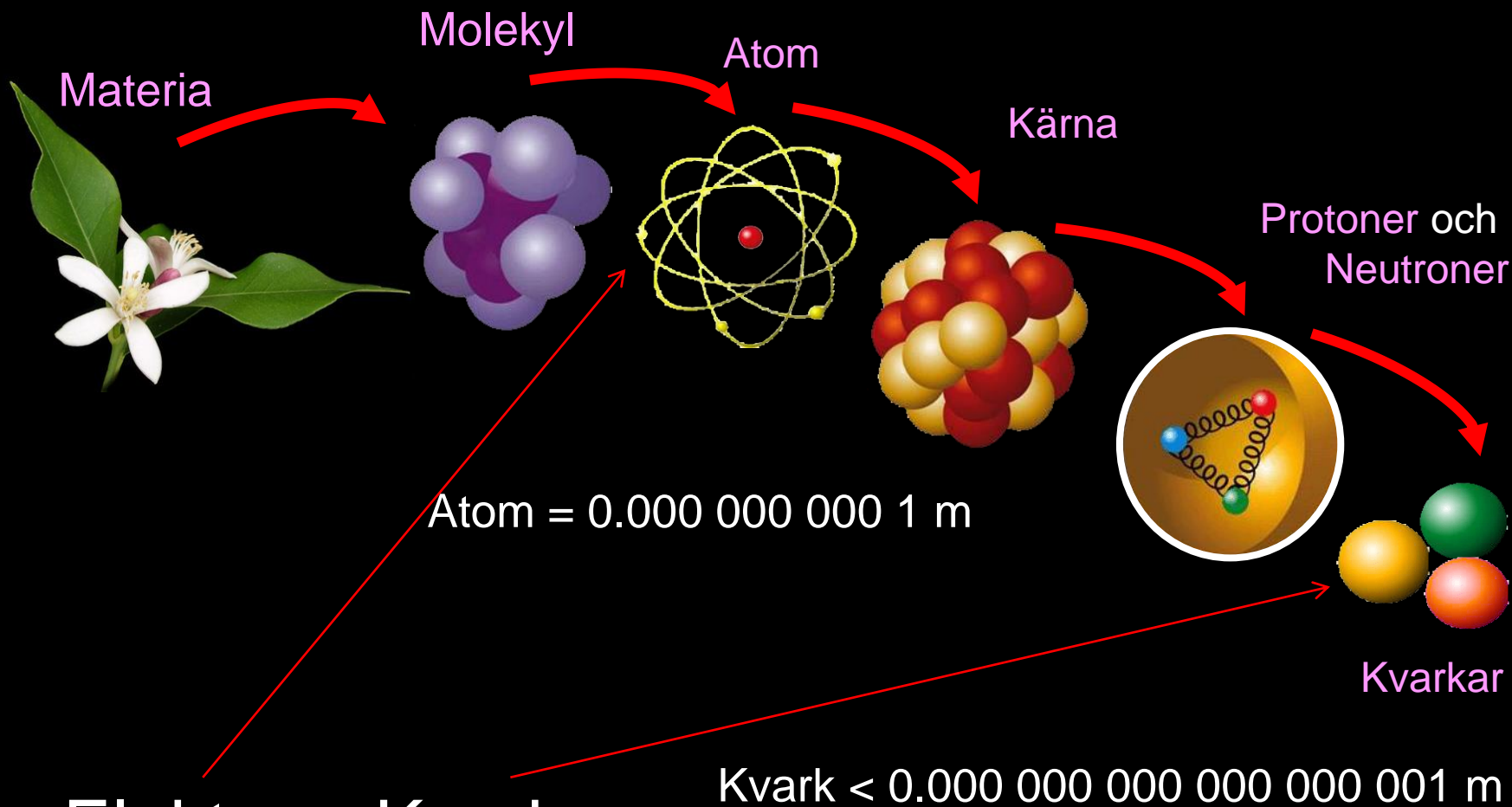
Experimentalist

Precisa regler för en vetenskaplig **upptäckt**

Vad är materia gjort av ?

Elektron, Kvark:

Materias Fundamentala Byggstenar

Dom Fundamentala Byggstenarna

Vanlig materia

LEPTONER

elektron e-neutrino

muon m-neutrino

tau t-neutrino

KVARKAR

up kvark down kvark

charm kvark strange kvark

top kvark bottom kvark

Anti partiklar

POSITRON

ANTIPROTON

ANTINEUTRON

ANTIMUON

ANTITAU

ANTI-UP QUARK

ANTI-DOWN QUARK

ANTI-STRANGE QUARK

ANTI-CHARM QUARK

ANTI-BOTTOM QUARK

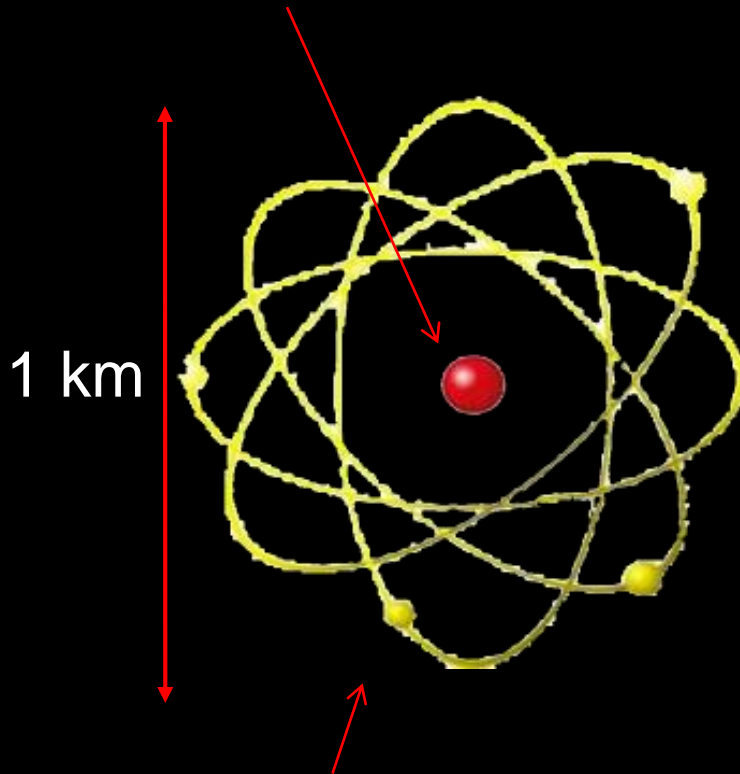

ANTI-TOP QUARK

Proportioner

Om **atomkärnan** vore 10 cm...

...skulle **elektronerna** snurra på c:a 1 km avstånd

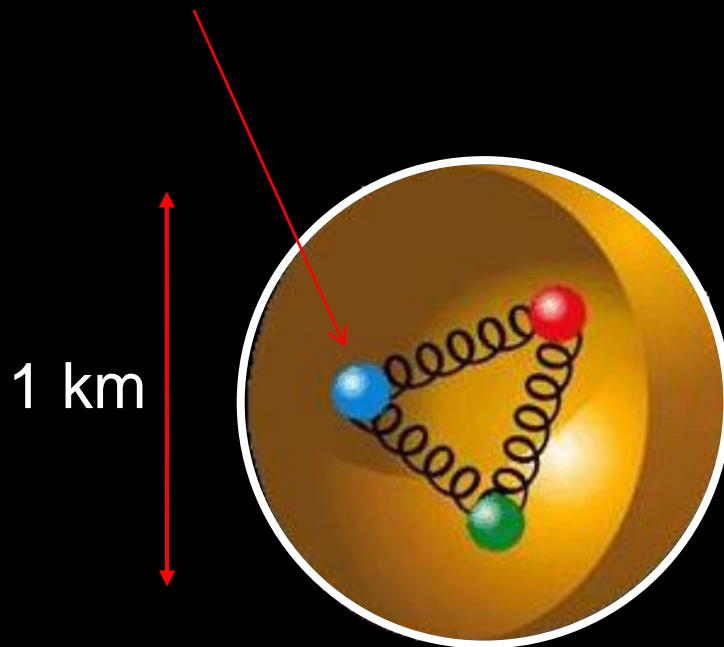
Bara tomrum !

Proportioner

Om **kvarkarna** vore 10 cm...

...skulle dom sitta på 1 km avstånd

Bara tomrum i tomrum !

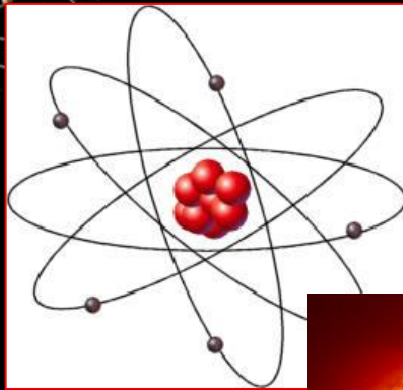
Dom Fundamentala Krafterna

Krafterna agerar
via sina utbytes
partiklar
Bosonerna

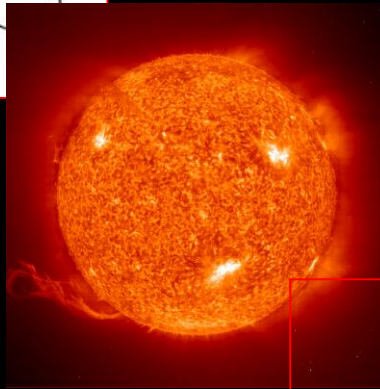
Tyngdkraften

Graviton ?

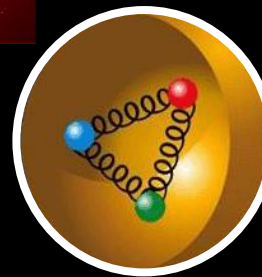
Elektromagnetisk Kraft

Photon

Svag Kraft

W, Z

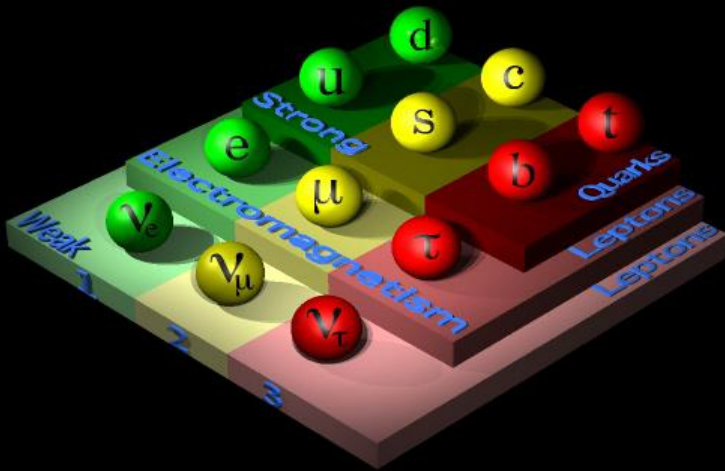

Stark Kraft

Gluon

Standard Modellen

Dom Fundamentala Byggstenarna

Dom Fundamentala Krafterna

Starka

Gluon

Elektro-
magnetiska

Photon

Svaga

W Z

+

Tyngdkraften

Graviton ?

- En **Modell** skapad på 1960-talet
- Har **Prövats** sen dess steg för steg i våra experiment
- **Stämmer hittills** men många frågor återstår...

Fler frågor...

LEPTONER		KVARKAR	
elektron 	neutrino 	up kvark 	down kvark
muon 	neutrino 	charm kvark 	strange kvark
tau 	neutrino 	top kvark 	bottom kvark

- Varför har pariklarna massa och dessutom så olika?

Peter Higgs 1964

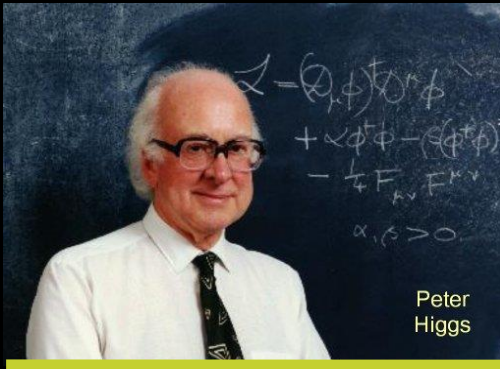
min teori är att det finns en **Boson** som ger partiklarna massa...

Experimenten har sökt **Higgs Boson** alltsedan dess...

Higgs Boson

UPPTÄCKTES PÅ CERN 2012 !

Peter Higgs

NOBELPRIS 2013 !

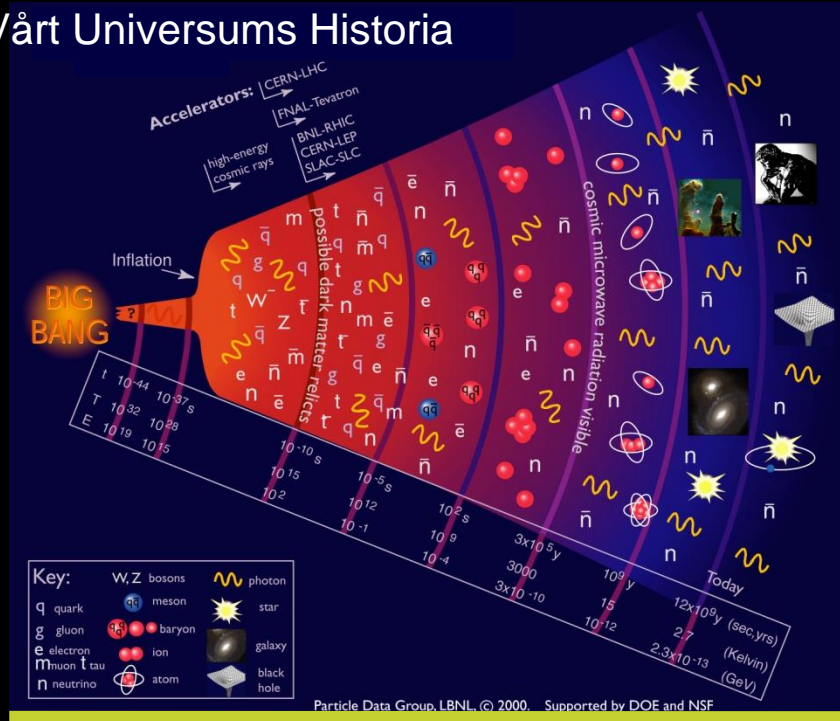

*Brout-Englert-Higgs
Boson*

Fler frågor....

Vårt Universums Historia

BIG BANG

IDAG

Lika mycket Materia och Antimateria skapades

> > >

Bara Materia (vi) har överlevt

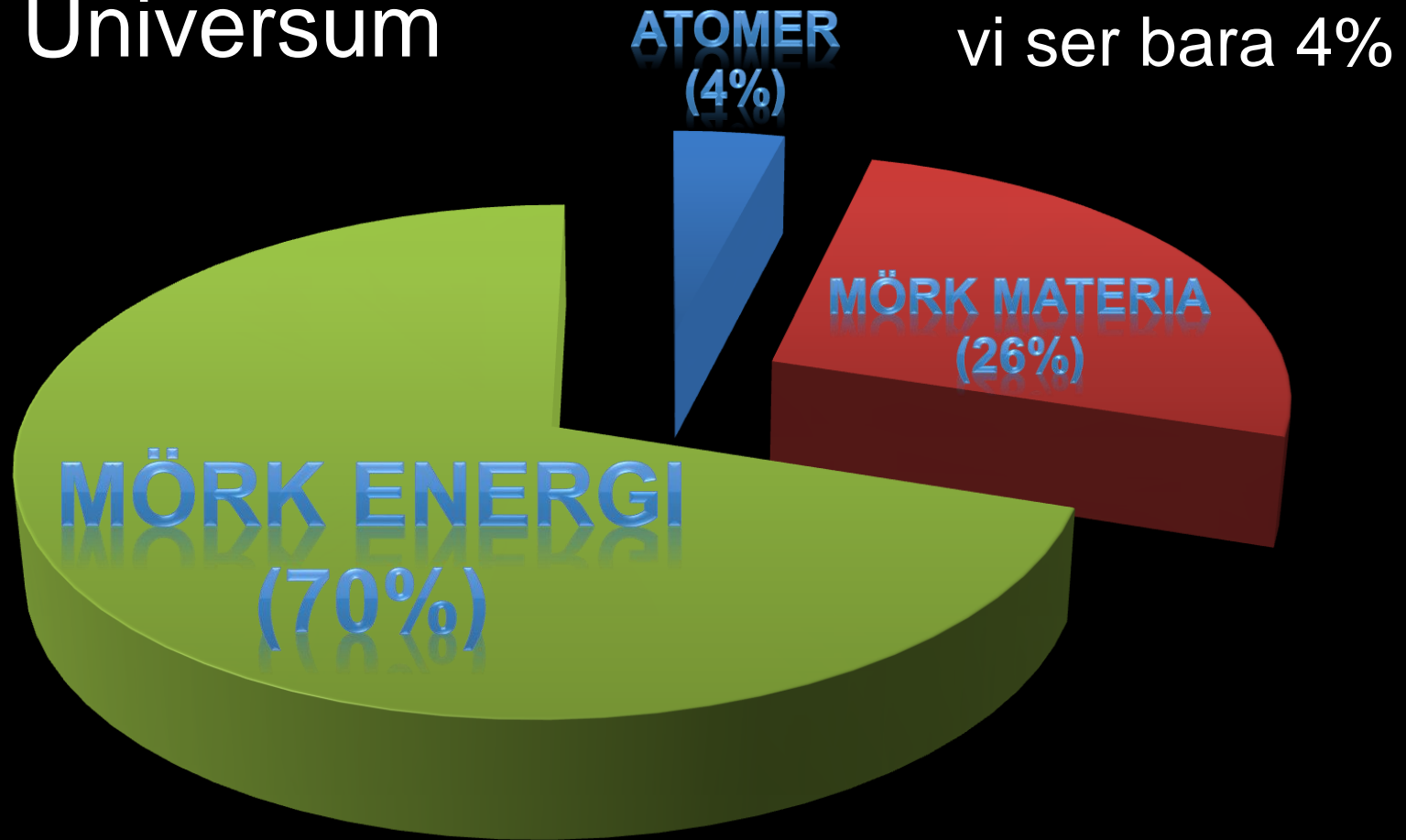
Varför?

Fler Frågor ....

Vårt Universum

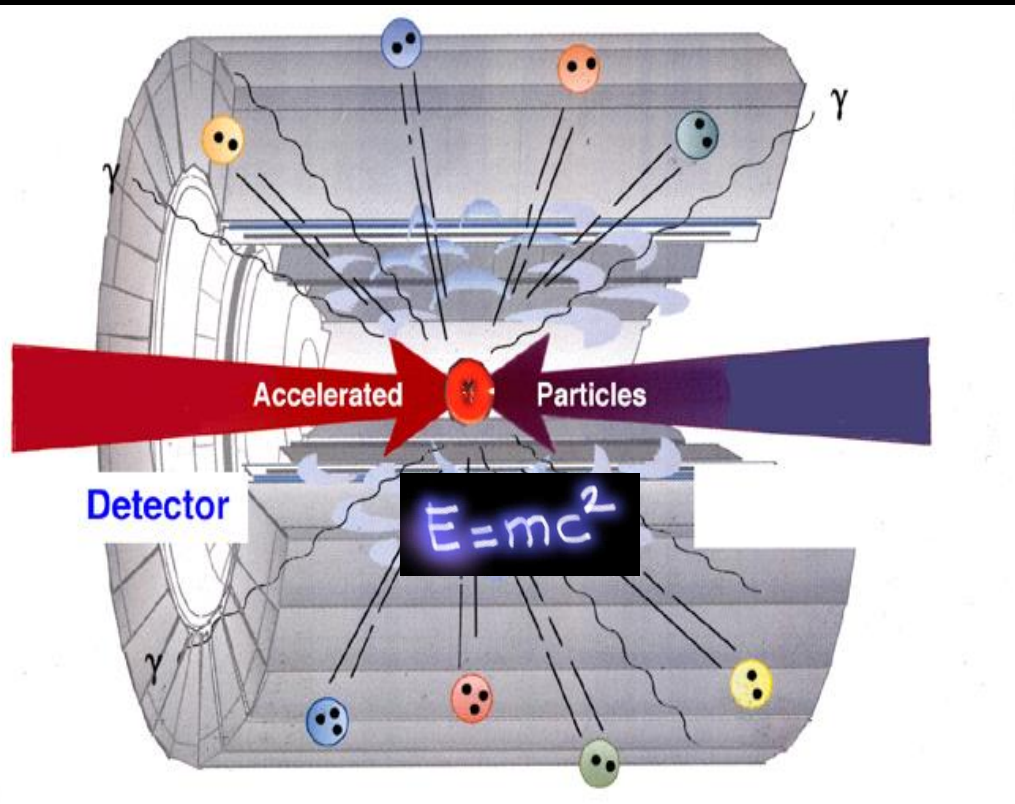

Vad är de övriga 96%?

Hur går vi då
tillväga?

Vi accelererar och kolliderar partiklar

(1) Partiklar accelereras upp nästintill ljushastighet

(2) Bringas till kollision vid experimenten

(3) De resulterande partiklarna fångas upp av detektorerna

...vid ofantliga energier !

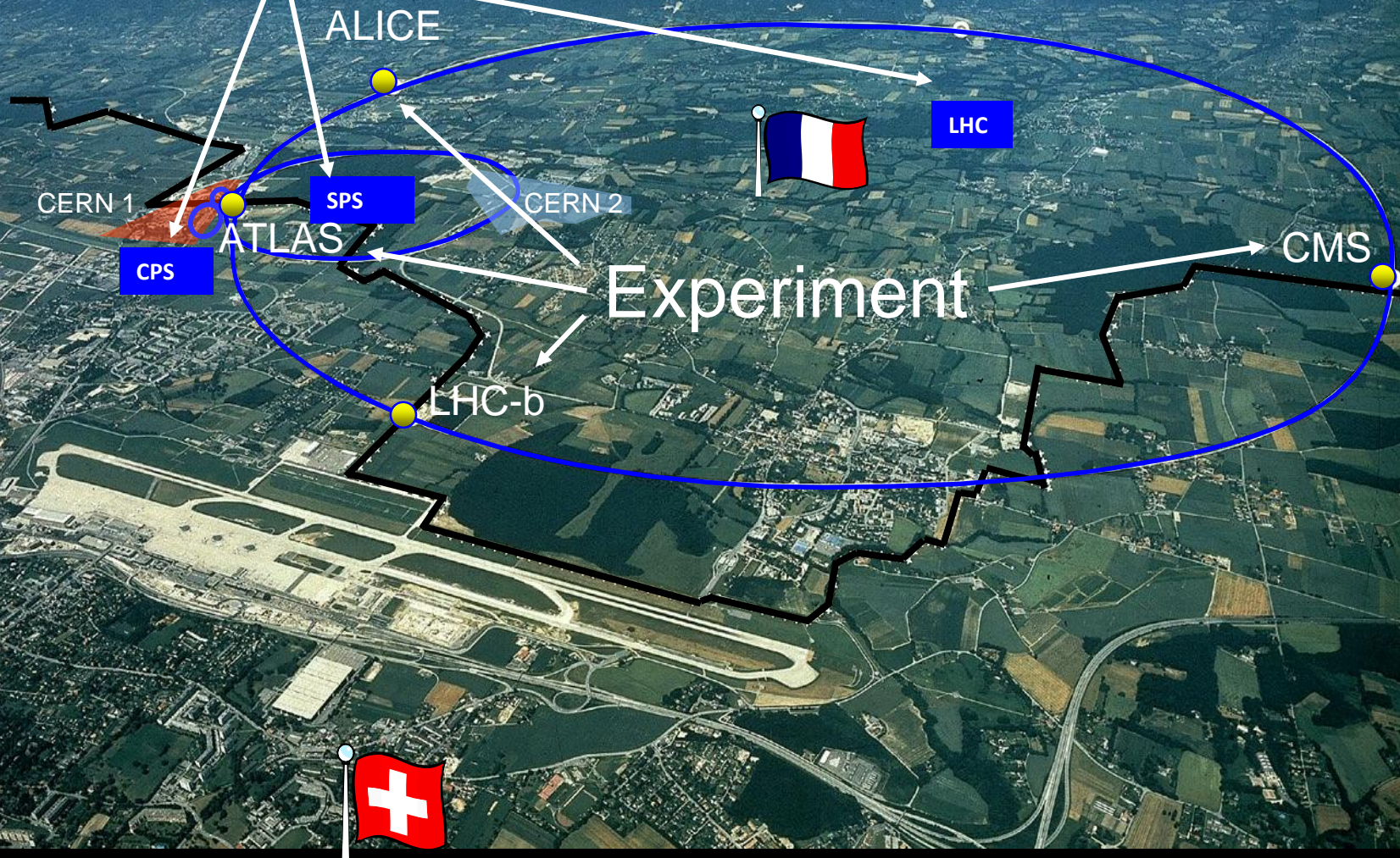

$$E=mc^2$$

Våra verktyg

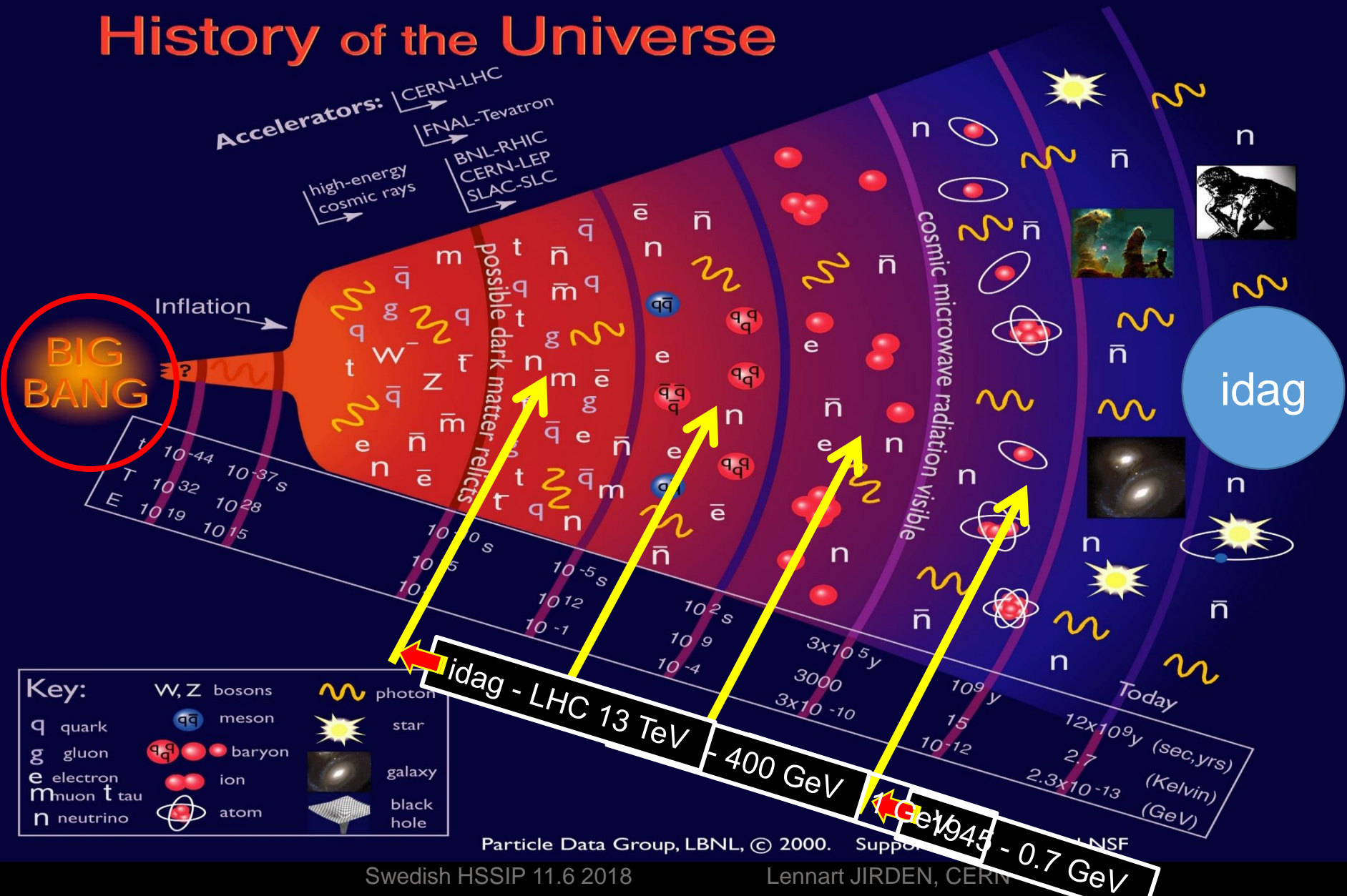
Acceleratorer

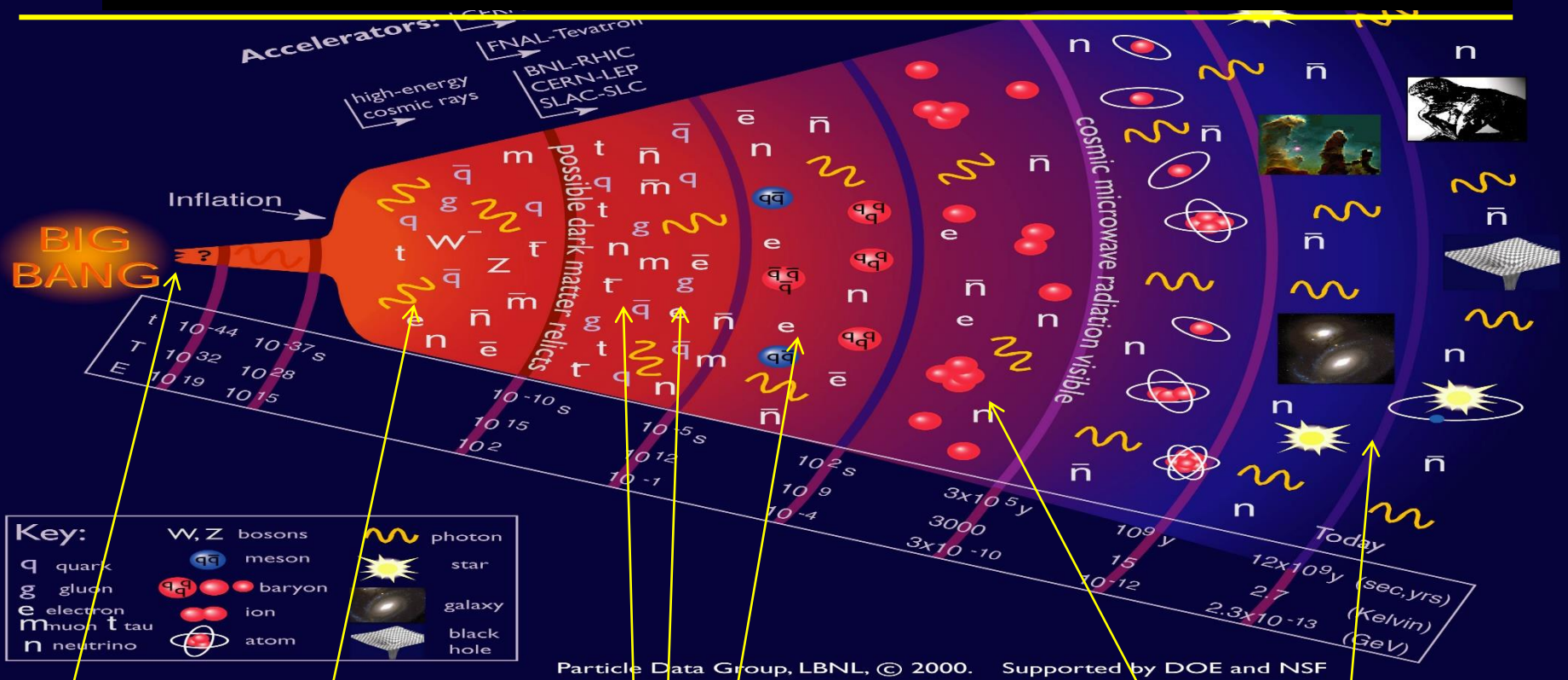
Varför större och större accelerators ?

History of the Universe

Particle Data Group, LBNL, © 2000. Support by LNSF

Samarbete med andra forskare...

Kosmologi -> onsdag 19   Partikelfysik -> måndag   Kärnfysik -> måndag 17

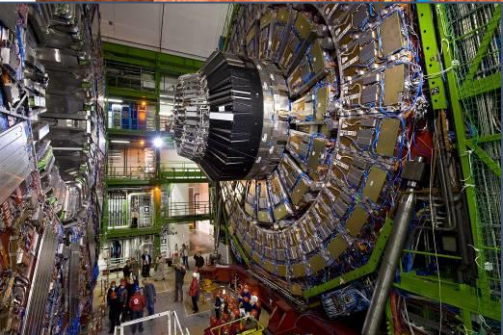
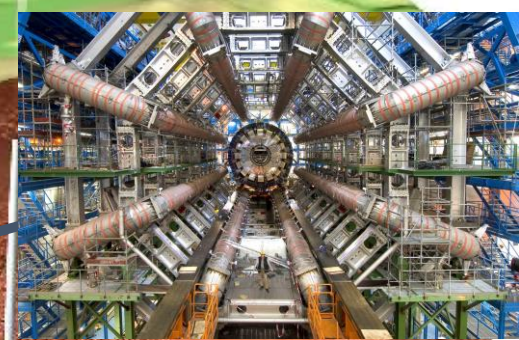
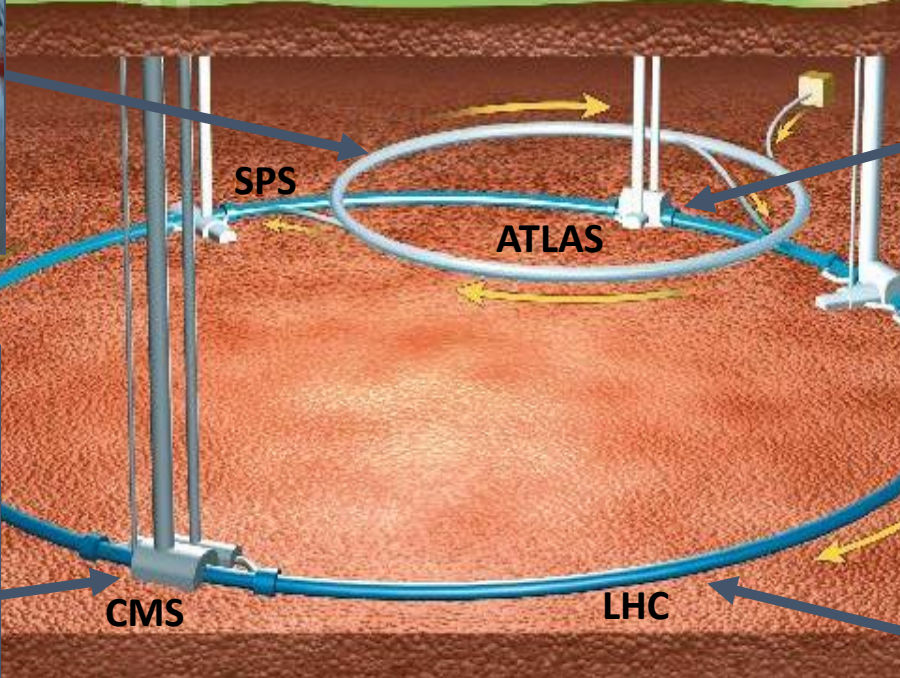
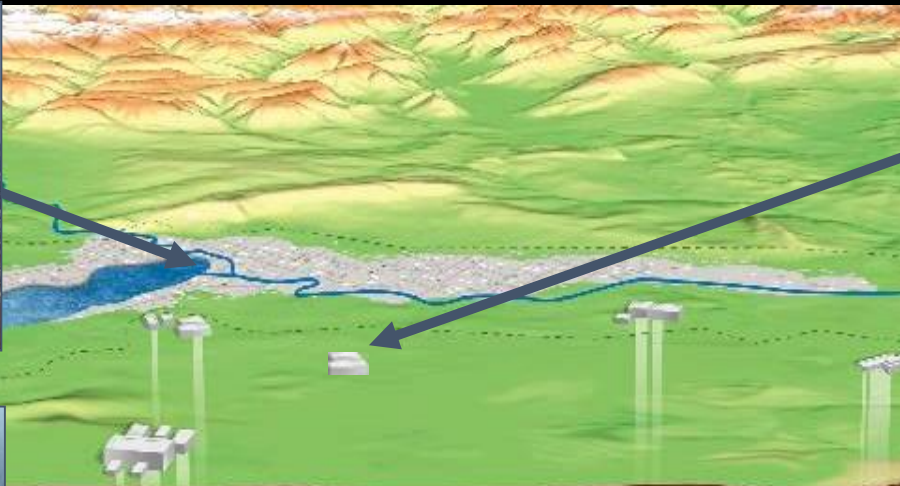
Kosmisk strålning

Quark/gluon plasma

Astrofysik

Våra verktyg

LHC - Världens **största** accelerator

27km lång tunnel

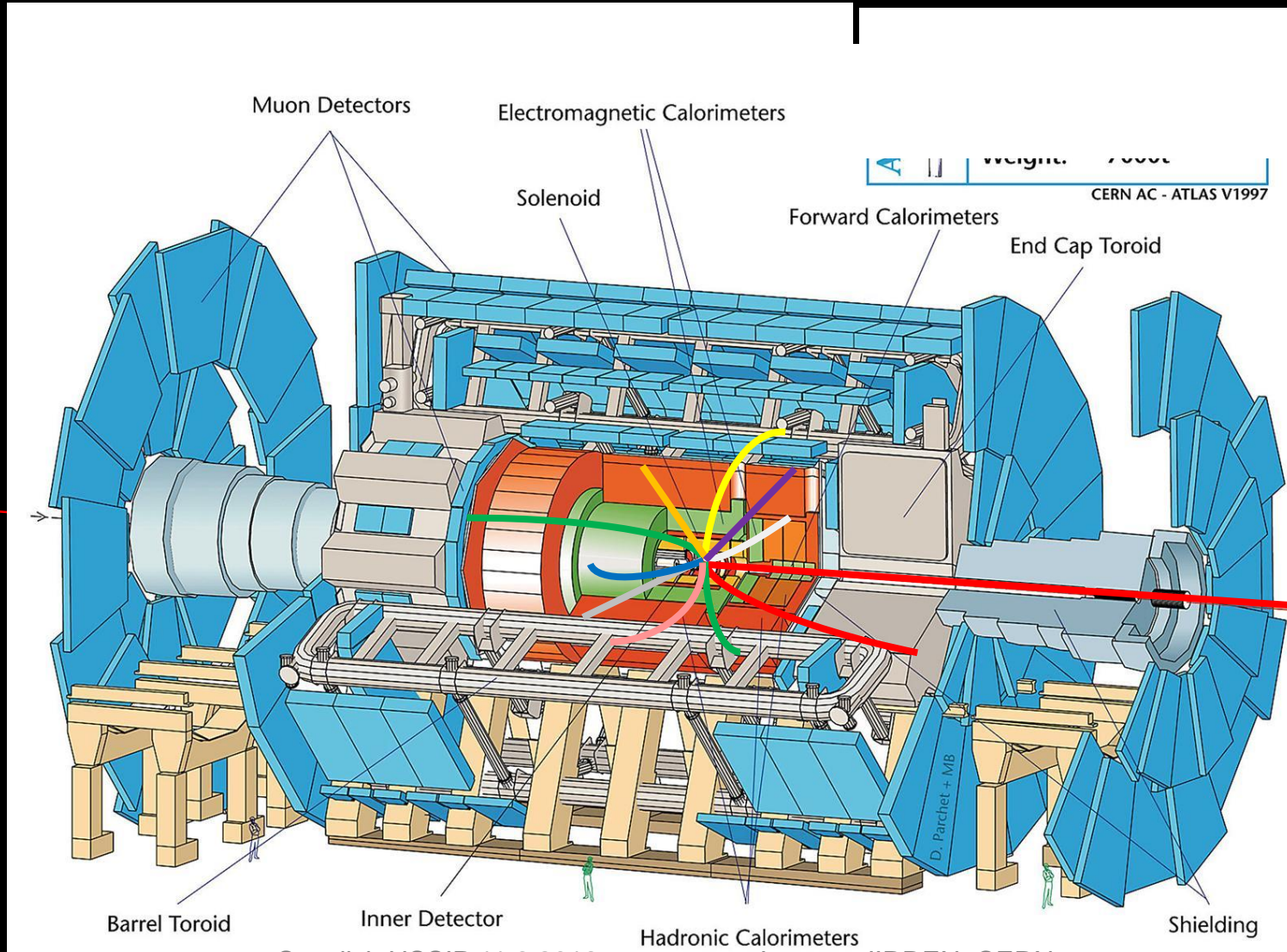
Tusentals
supraledande
magneter

Ultra vakum:
*10x högre
än på månen*

Kallaste plats i
Universum:
 -271°C

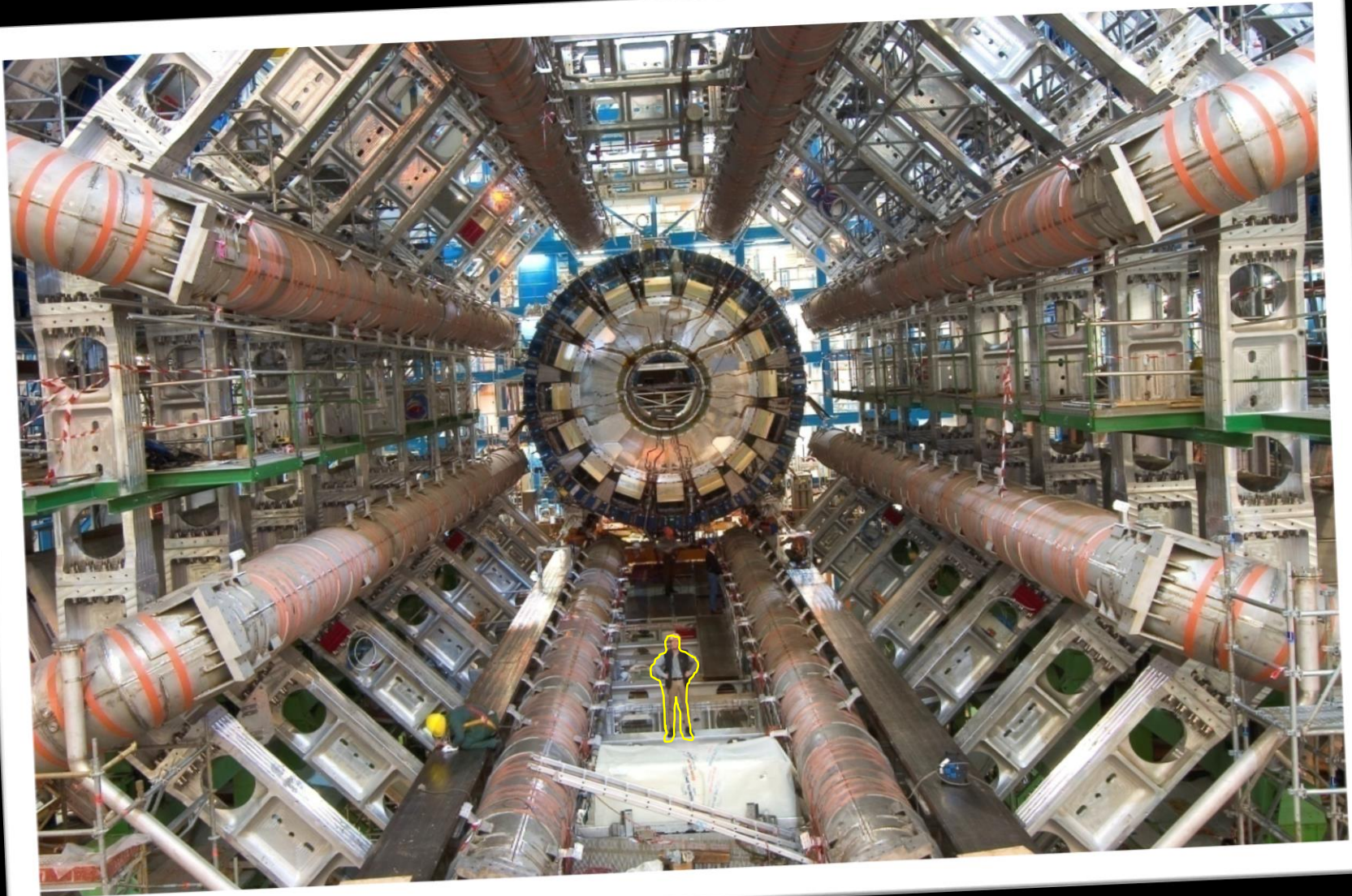
Under **säkra**
förhållanden!

Största och mest sofistikerade detektorer

ATLAS

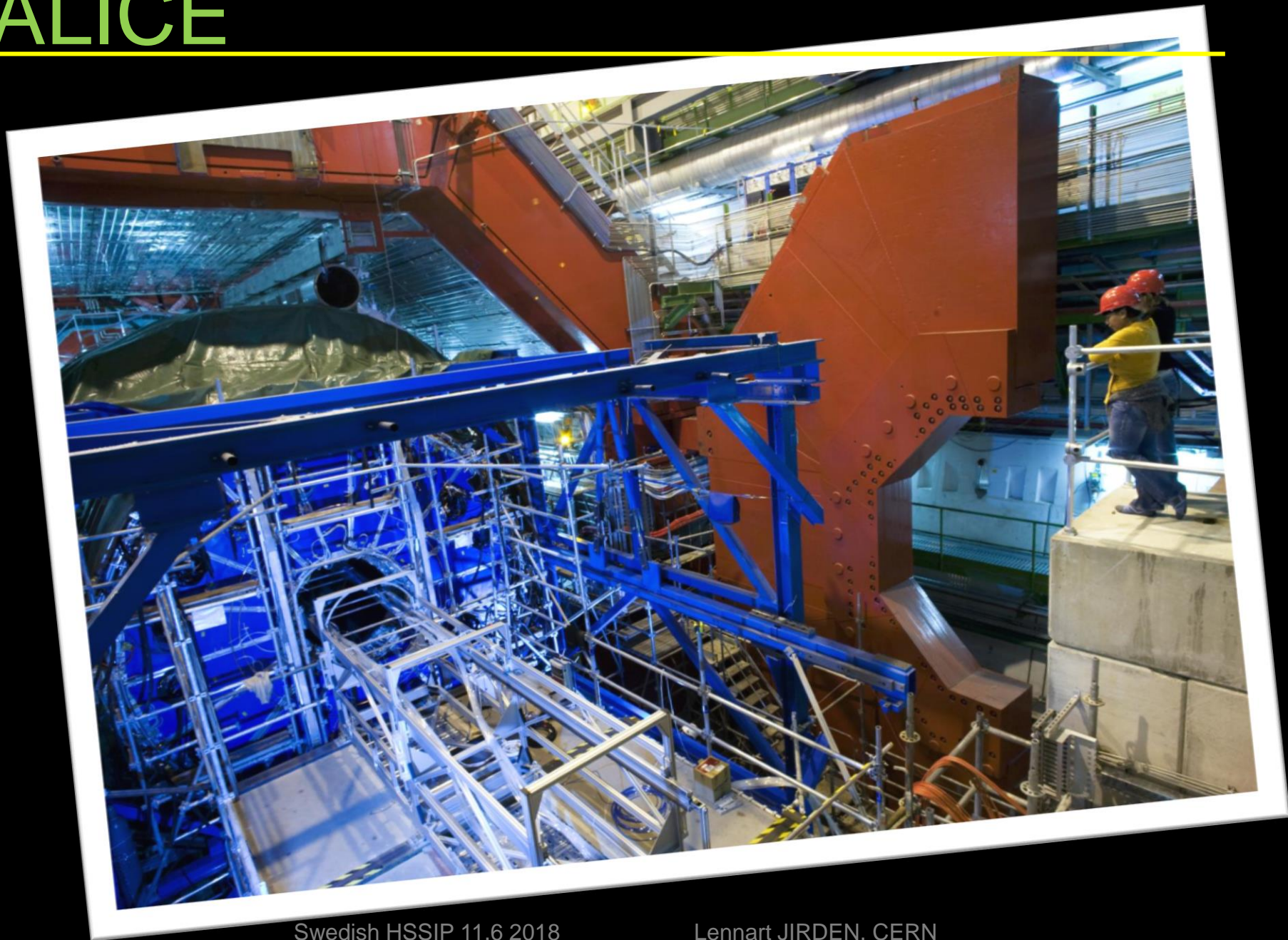

Swedish HSSIP 11.6 2018

Lennart JIRDEN, CERN

ALICE

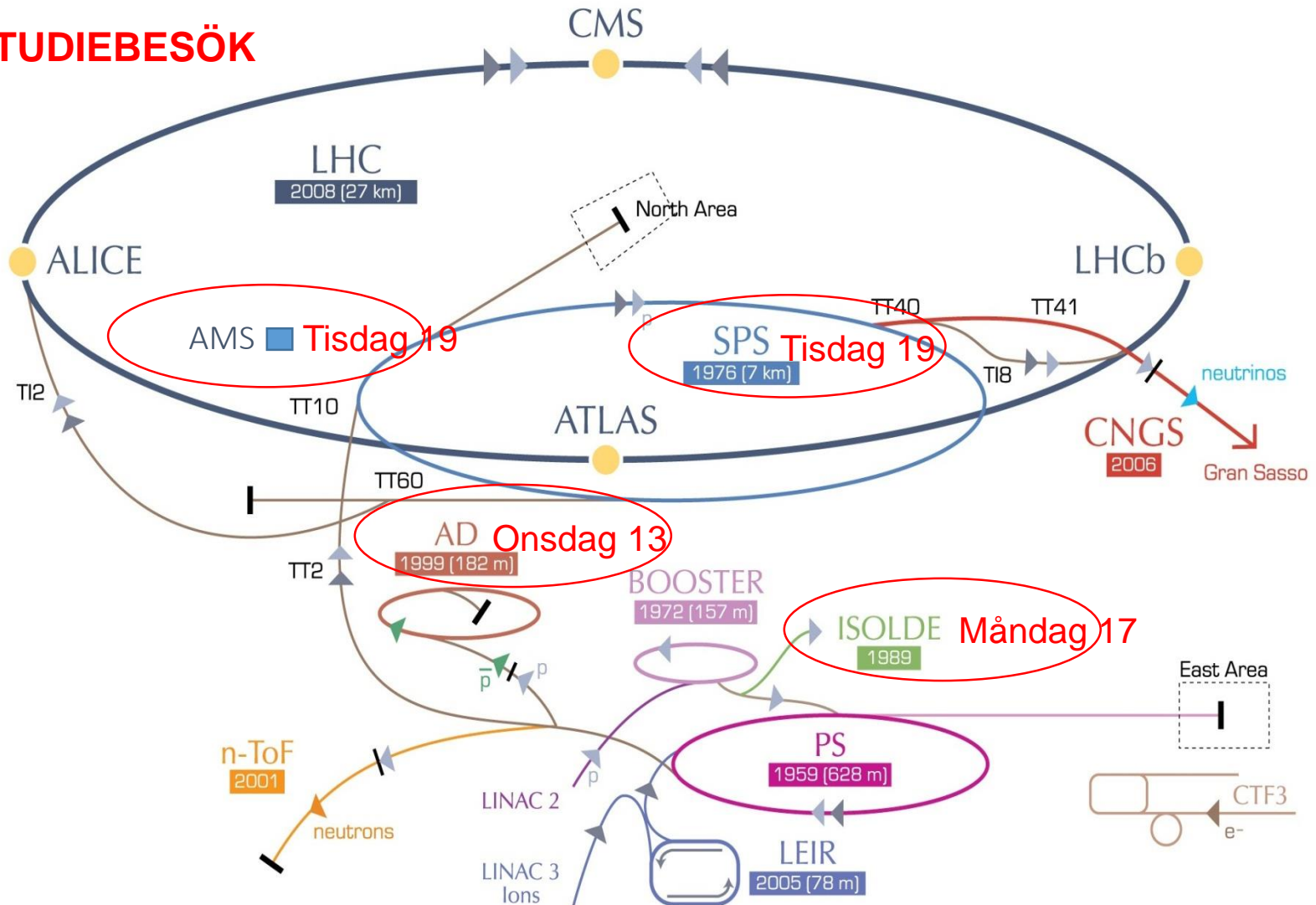

Swedish HSSIP 11.6 2018

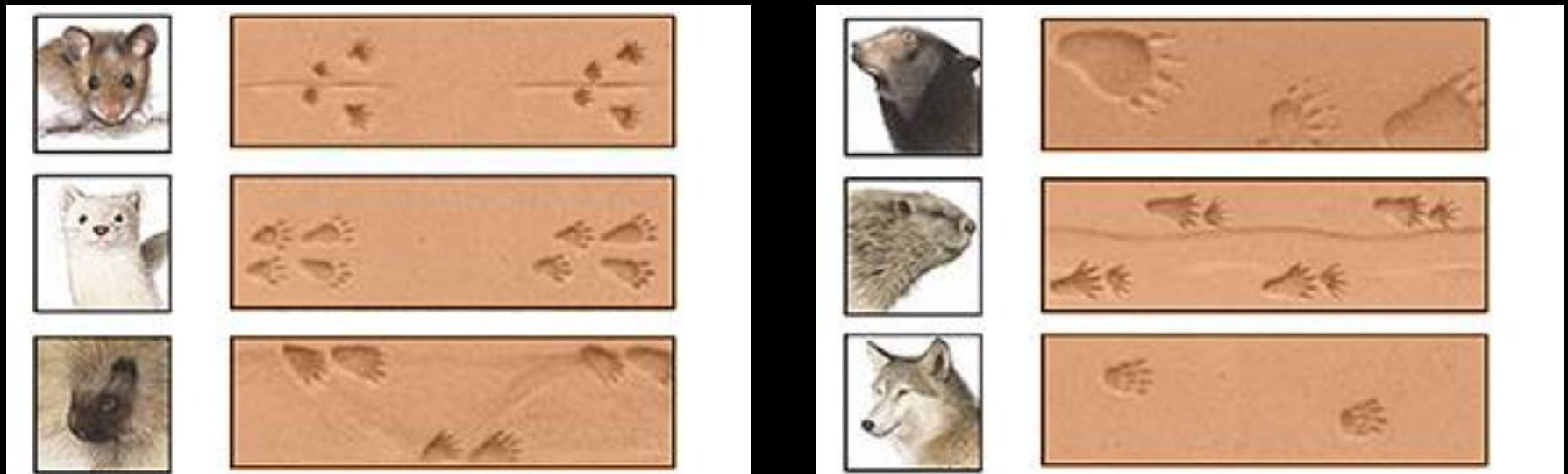
Lennart JIRDEN, CERN

Mycket mer än bara LHC...

STUDIEBESÖK

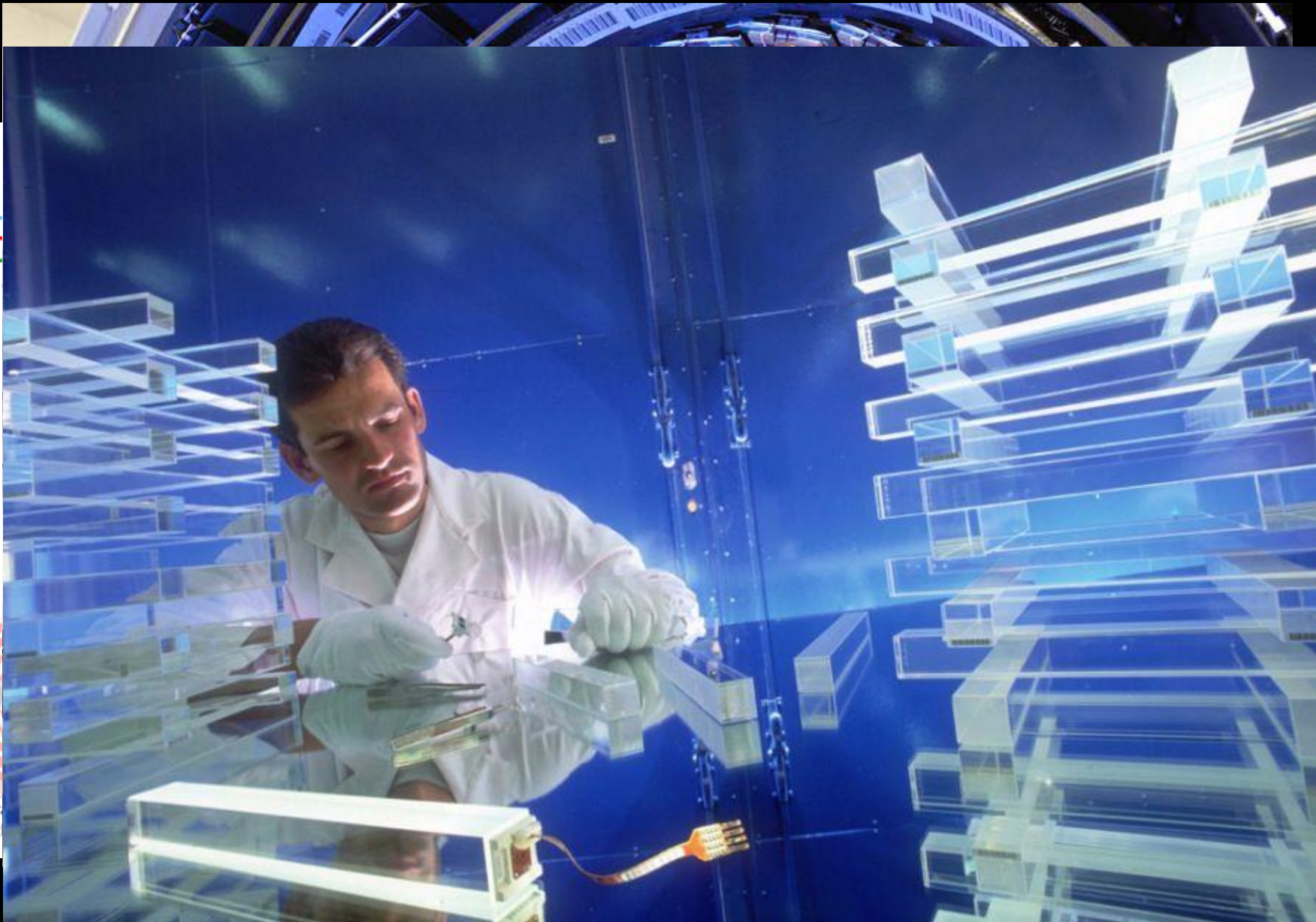

Hur fungerar detektorerna?

- På samma sätt som man studerar fotspår
- Form, steglängd, riktning och djup säger dej vilket djur det var, hur stor det var och varifrån det kom

Key:

- (solid blue line)
- (solid red line)
- (solid green line)
- - - (dashed blue line)

Swedish HSSIP 11.6 2018

Lennart JIRDEN, CERN

största vetenskapliga datornätverk

15 Petabytes
(15 millioner GB)
data årligen

100'000
processorer

200 data-centers
runt hela jorden

Bringa nationer tillsammans och utbilda

- Världens största internationella vetenskapliga samarbete
- Mer än 100 länder
- Hundratals fysikinstitut
- Hälften av världens partikelfysiker

Olika program för studenter

CERN Education Activities

Scientists at CERN
Academic Training Programme

Young Researchers
CERN School of High Energy Physics
CERN School of Computing
CERN Accelerator School

Undergraduates
Summer Students
Programme

CERN Teacher Schools
International and National
Programmes

Public visitors
120 thousand per year

Teknologiska “Bi-produkter”

Några praktiska
tillämpningar

World Wide Web

Utvecklades på CERN
1989 i ramen av LHC !

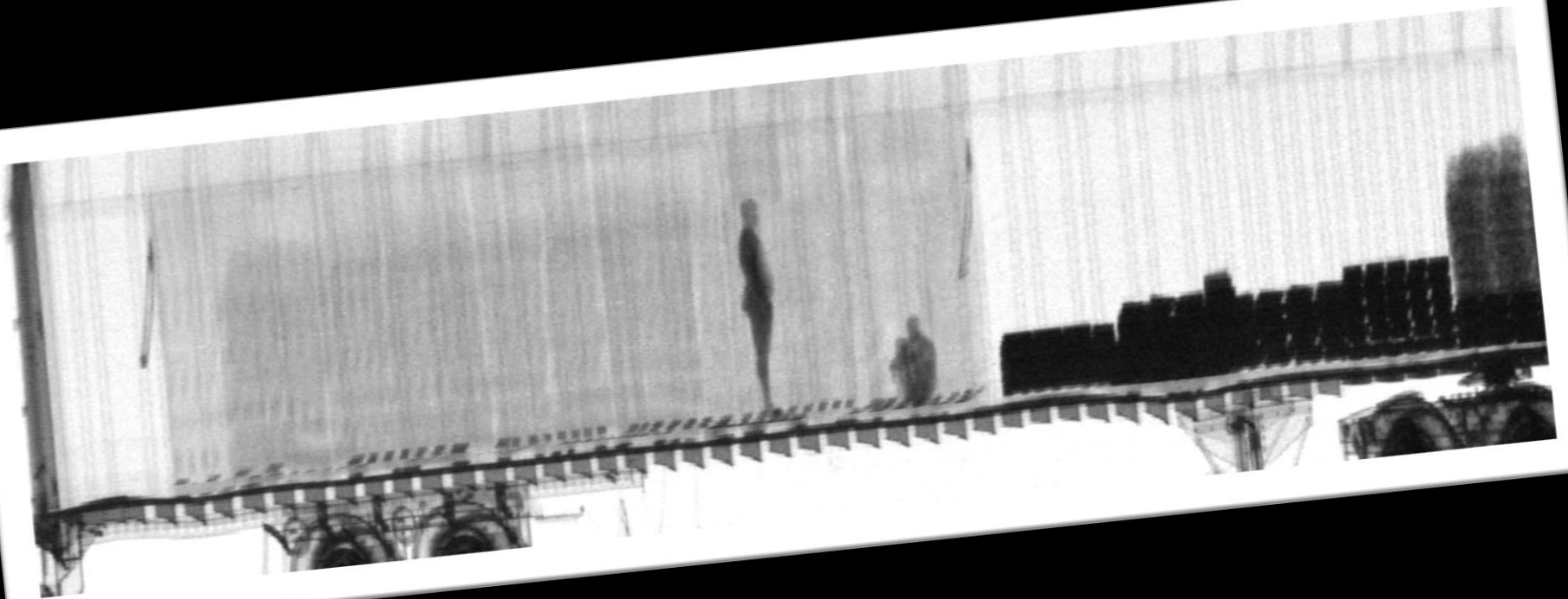
Gåva till världen!

Detektorer

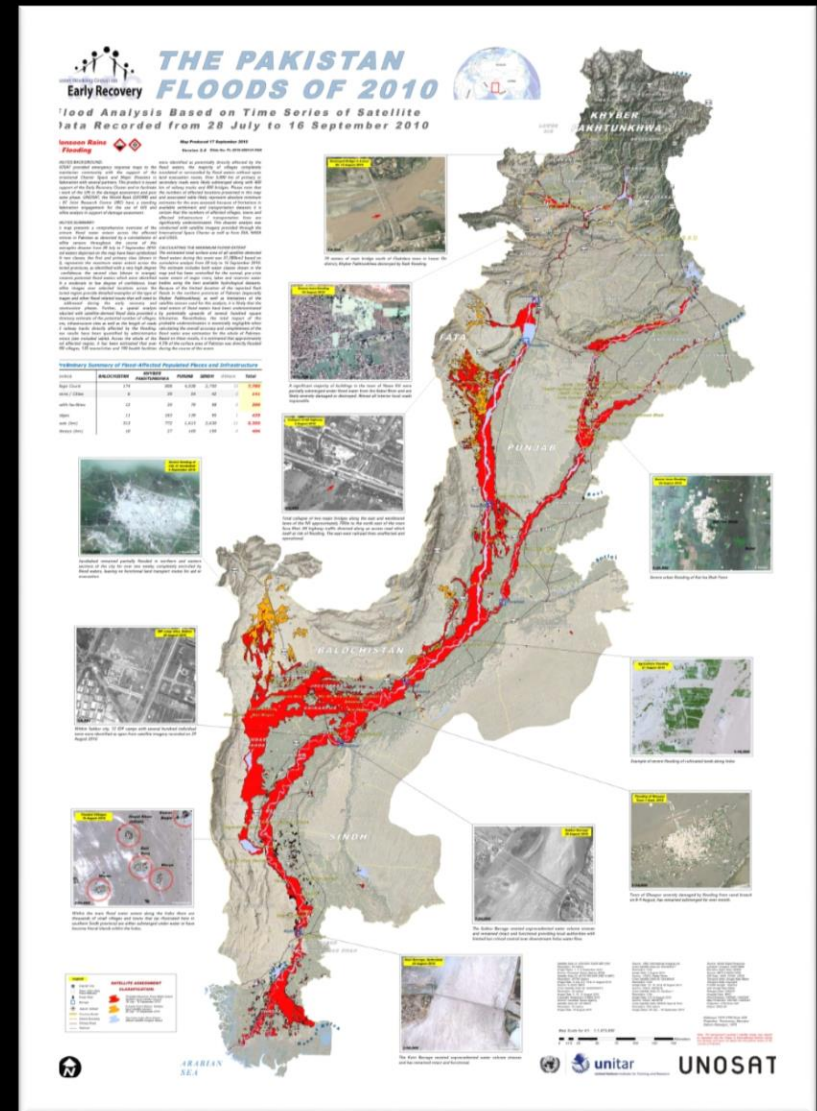

Scanna lastbilar utan att lasta av dom !

Användning av « Grid »

Ultra-snabb behandling av satellitbilder vid naturkatastrofer

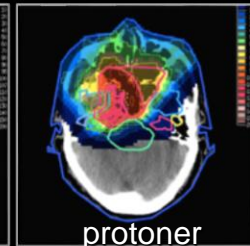
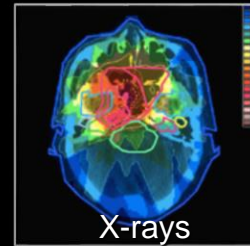
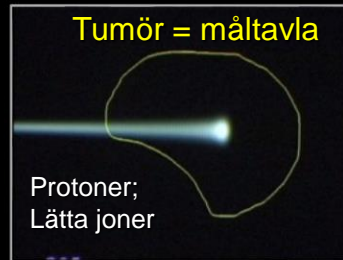
Medicinska tillämpningar

Cancerbekämpning

Kombination av Fysik, Medicinsk Visualisering, Biologi och Kirurgi

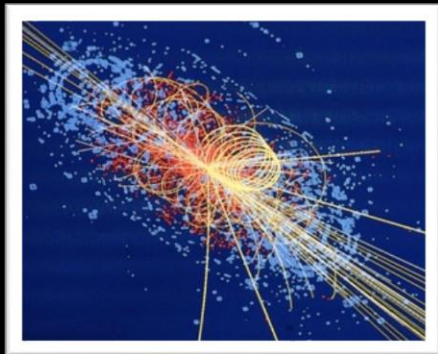

Hadron-terapi

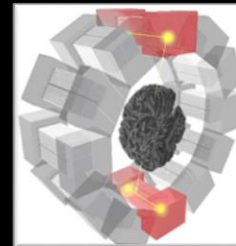
Accelererade partikelstrålar

>70'000 patienter behandlade i världen (30 installationer)
>21'000 patienter behandlade i Europa (9 installationer)

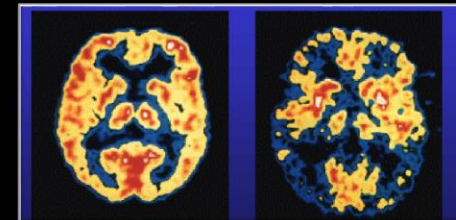

Visualisering

Ny bröst imaging.
Kliniska försök i Portugal.
(ClearPEM)

PET Scanner

Normal
hjärna

Alzheimer's
sjukdom

Partikeldetektering

Och några Nobelpris...

---

*Carlo Rubbia and
Simon van der Meer*

“for their decisive contributions to the large project, which led to the discovery of the field particles W and Z , communicators of weak interaction”

George Charpak

“for his invention and development of particle detectors, in particular the multiwire proportional chamber”

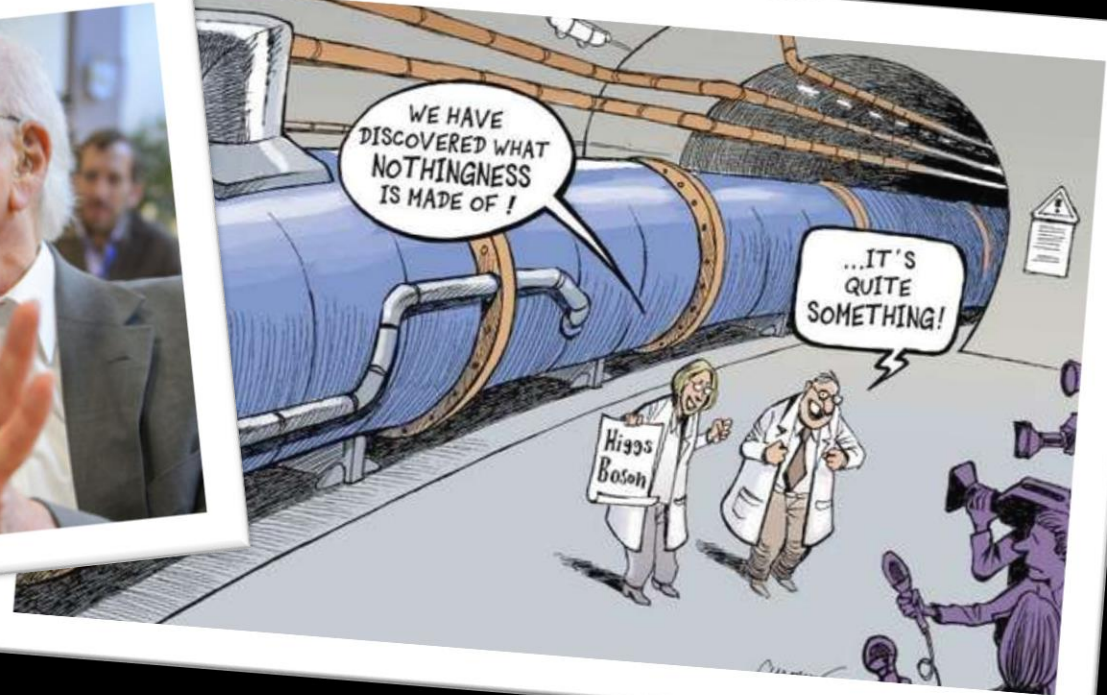

*François Englert
Peter Higgs*

“for the theoretical discovery of a mechanism that contributes to our understanding of the origin of mass of subatomic particles, and which recently was confirmed through the discovery of the predicted fundamental particle, by the ATLAS and CMS experiments at CERN's Large Hadron Collider”

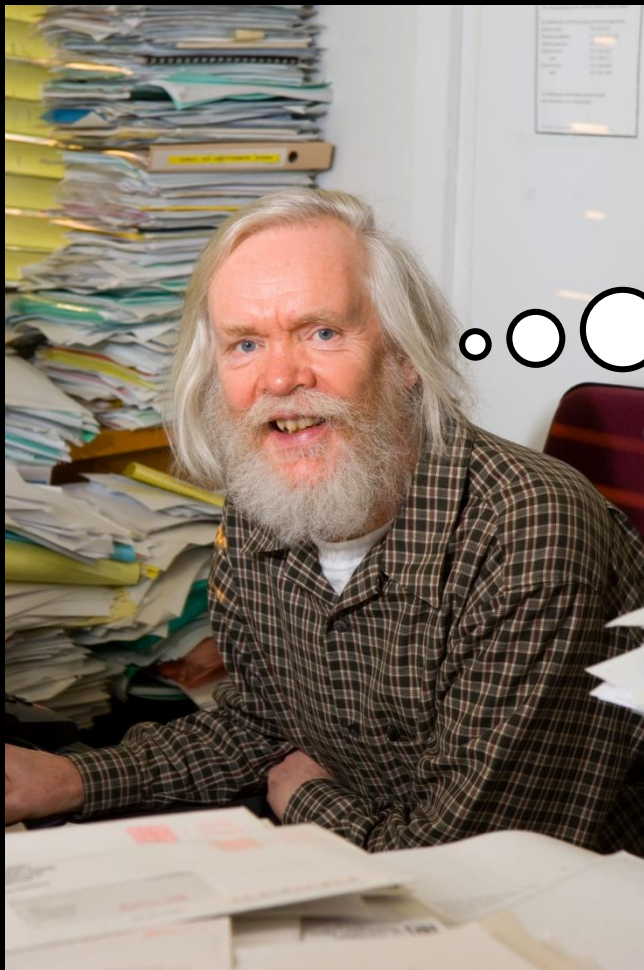

Senaste nytt från LHC

- 2012: Higgs Boson upptäckt
- 2013 - 2014: tekniskt stopp 2 år – uppgradering till **dubbel energi** 7 -> 13 TeV
- 2015: intensiv sökning av företeelser bortom standardmodellen
- dec 2015: ATLAS + CMS upptäcker intressant 750 GeV resonans...
- aug 2016: resonansen inte bekräftad av 2016 data – statistisk fluktuation
- idag: inga tecken än av supersymetri eller mörk materia partiklar...

Frånvaro av bevis är inte
nödvändigtvis bevis av
frånvaro..

Professor John Ellis, CERN
SUSY - adept

Vad händer näst vid LHC ?

- Detaljstudie av Higgs partikel
  - Överensstämmer dess egenskaper med Standardmodellen?
- Sök efter “Ny Fysik”
  - En ny partikel bortom Standardmodellen
  - Begränsa teoretiska alternativ till Standardmodellen
  - Mycket mer data behövs
- Uppgradering av LHC till hög luminositet
  - Planerad för 2025
  - Mål att samla in 10 x mer data/år
  - Finns något mer bortom hörnet ?

Sammanfattning

- Grundforskningslaboratorium
- Världens största internationella vetenskapliga samarbete
- Driver teknologin över dess gränser
- Många praktiska tillämpningar
- Många stora mysterier att lösa – spännande !!!

websites:

Information: www.cern.ch

CERN TV: www.youtube.com/cern

Anställning: www.cern.ch/jobs

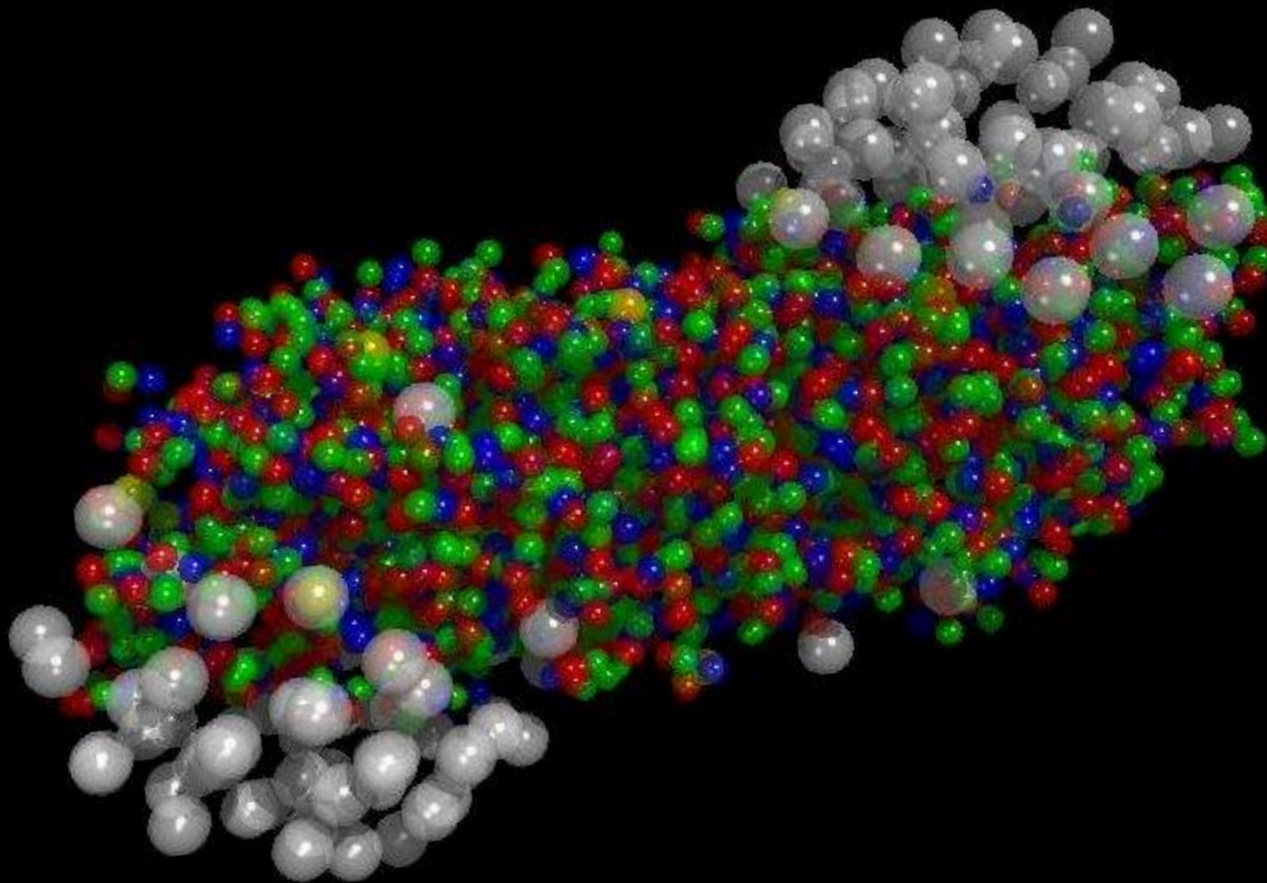

Fler Frågor...

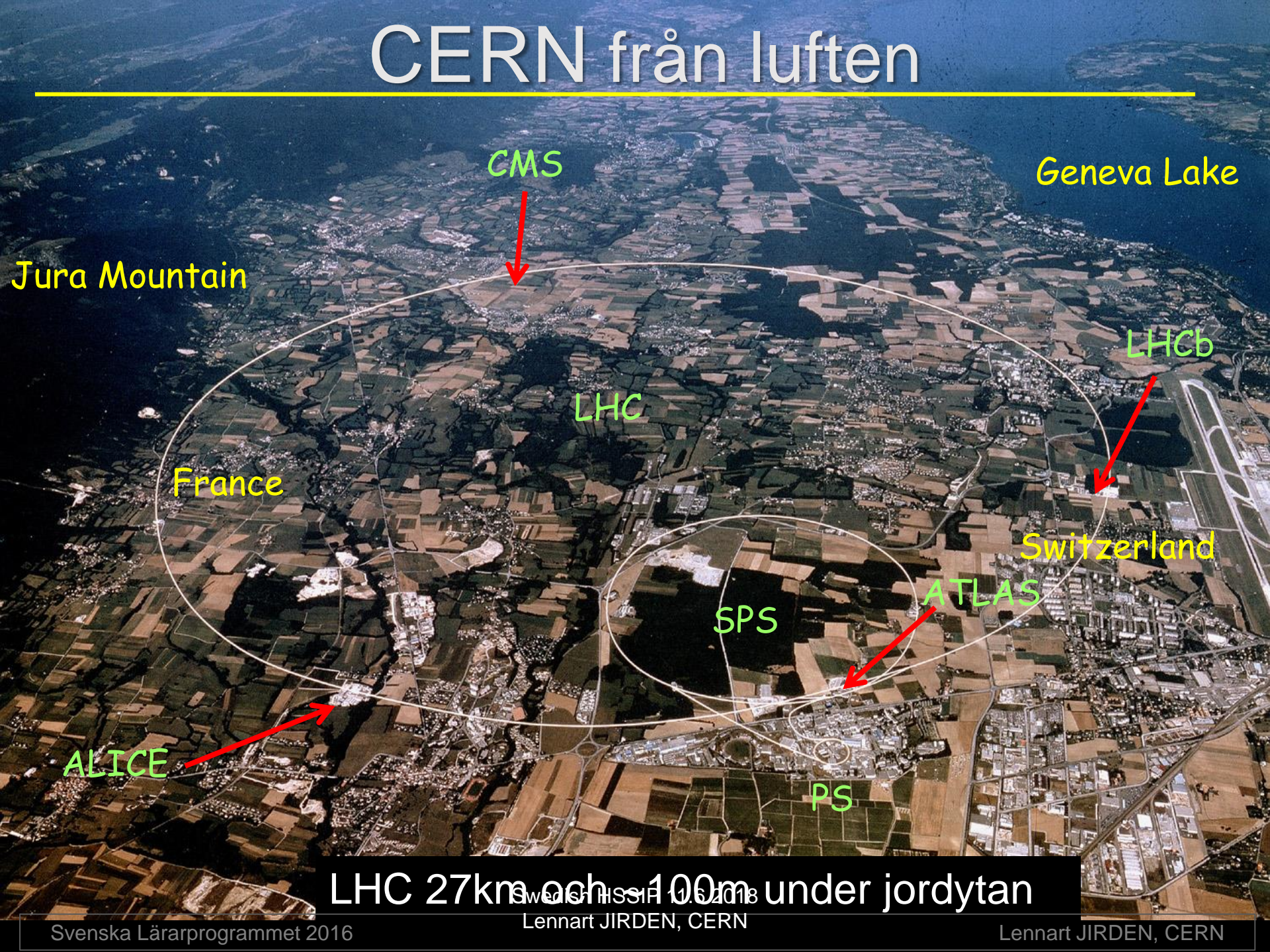
Hur såg materia ut strax efter
« Big Bang » ?

Quark-gluon
plasma ?

CERN från luften

CMS

Geneva Lake

Jura Mountain

LHCb

LHC

France

Switzerland

SPS

ATLAS

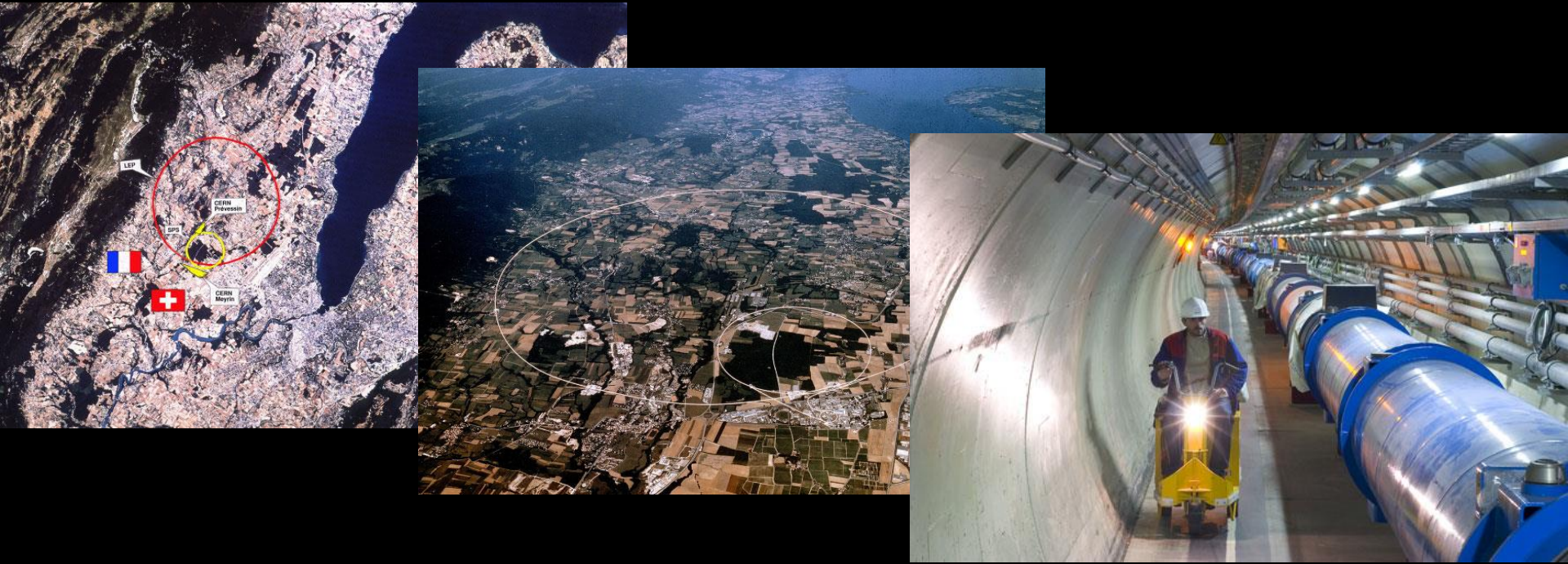
ALICE

PS

LHC 27km och 100m under jordytan

LHC - Världens största accelerators

- 2 strålar in motsatt riktning med trillioner protoner
- flyger runt en 27km ring
- med 0.9999999991 av ljushastigheten

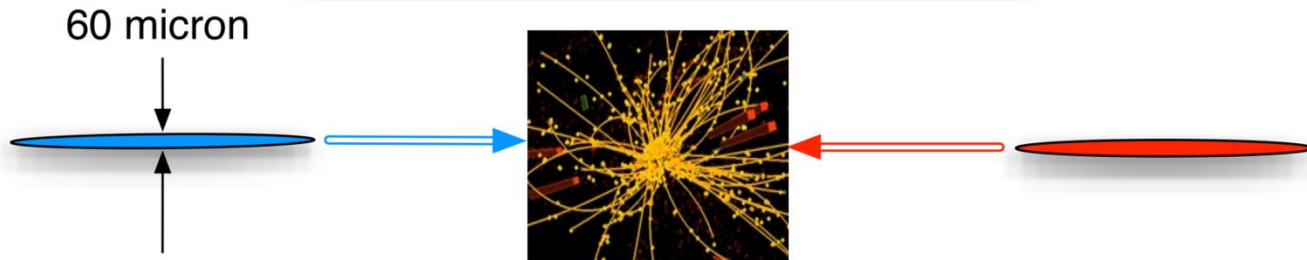
High-School Students Internship Programme

- Up to 24 high-school students each from one country in a two-week internship, lodged at the CERN Hotel. Groups need to be accompanied by two adults from their country
- The selection of the participants is done in their home country through a fair and transparent process overseen by CERN
- The programme is financed by CERN for up to five programmes per year with an option of up to five more programmes per year, if funded through the CERN & Society Foundation.
- The financing includes the travel of all participants up to 500 CHF/person, their stay in the CERN Hotel, as well as meal vouchers for the CERN Restaurants and social events.

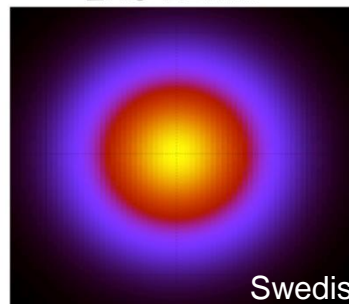
Kollisioner vid LHC

140,000,000,000 protons a bunch
~30 collide at each bunch crossing

~30 collisions per crossing
11,000 crossings per second per bunch
> 2000 bunches
~800 million collisions per second

LHC BEAM

HUMAN HAIR

